

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

Rapport 2013:10

REGERINGSUPPDRAG

Främjande av hållbar stadsutveckling

Slutrapportering av ett regeringsuppdrag till Boverket,
Riksantikvarieämbetet, Formas och Arkitekturmuseet

Främjande av hållbar stadsutveckling

Slutrapportering av ett regeringsuppdrag till Boverket,
Riksantikvarieämbetet, Formas och Arkitekturmuseet

Boverket mars 2013

Titel: Främjande av hållbar stadsutveckling – Slutrapportering av ett
regeringsuppdrag till Boverket, Riksantikvarieämbetet, Formas och
Arkitekturmuseet

Rapport: 2013:10

Utgivare: Boverket mars 2013

Upplaga: 1

Antal ex: 80

Tryck: Boverket internt

ISBN tryck: 978-91-7563-002-1

ISBN pdf: 978-91-7563-003-8

Sökord: Hållbar stadsutveckling, samverkan, myndigheter, Boverket,
Riksantikvarieämbetet, Formas, Arkitekturmuseet, stadsplanering, boende-
frågor, arkitektur, kulturmiljö, forskning, aktiviteter, förslag, kulturella,
sociala

Dnr: 10141–251/2012

Publikationen kan beställas från:

Boverket, Publikationsservice, Box 534, 371 23 Karlskrona

Telefon: 0455-35 30 50

Fax: 0455-819 27

E-post: publikationsservice@boverket.se

Webbplats: www.boverket.se

Rapporten finns som pdf på Boverkets webbplats.

Rapporten kan också tas fram i alternativt format på begäran.

Boverket 2013

Förord

Boverket, Riksantikvarieämbetet, Formas och Arkitekturmuseet har sedan hösten 2009, inom två regeringsuppdrag med nära koppling till varandra, samverkat för att främja hållbar stadsutveckling. Denna rapport innehåller en redovisning av de aktiviteter som genomförts sedan mars 2011 samt förslag på fortsatt arbete kommande år. Regeringsuppdragen har gett en stark grund för ett fortsatt samarbete mellan de fyra myndigheterna med att särskilt lyfta fram betydelsen av sociala och kulturella aspekter.

Den gemensamma arbetsgruppen har bestått av Åsa Dahlin och Suzanne Pluntke (Boverket), Daniel Nilsson (Riksantikvarieämbetet), Peter Bylund (Formas) samt Monica Fundin Pourshahidi (Arkitekturmuseet). Lena Dübeck vid Delegationen för hållbara städers kansli har varit adjungerad i arbetsgruppen. I arbetet har även följande personer deltagit: Camilla Engström, Mirja Ranesköld och Roland Thörnquist (Boverket), Krister Olsson och Kristin Lindgren (Riksantikvarieämbetet), Kristina Björnberg (Formas) samt Sofia H Bernstone och Madelène Beckman (Arkitekturmuseet).

Karlskrona mars 2013

Janna Valik
generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning	7
Om arbetet med uppdraget	9
Förbättrad myndighetssamverkan.....	9
<i>Kopplingar till Delegationen för hållbara städer.....</i>	<i>10</i>
<i>Regeringsuppdragens betydelse för myndigheterna.....</i>	<i>10</i>
<i>Organisation av arbetet.....</i>	<i>11</i>
Genomförda och pågående aktiviteter	13
Fördjupade kunskaper om kulturell och social hållbarhet.....	13
<i>Genomförda aktiviteter.....</i>	<i>13</i>
<i>Pågående aktiviteter.....</i>	<i>16</i>
Förslag på fortsatt myndighetssamverkan.....	19
Grund för fortsatt arbete	19
Framtida aktiviteter.....	20
<i>Organisation av arbetet.....</i>	<i>20</i>
<i>Förslag till aktiviteter.....</i>	<i>20</i>
Bilagor	25
1. <i>Hållbar stadsutveckling - den kulturella dimensionen. Samtal, texter och bilder från ett seminarium i Göteborg 2011</i>	
2. <i>Samtal om stadspolitik</i>	
3. <i>Stadspolitik för miljömässigt, socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbar utveckling</i>	
4. <i>På väg mot en sammanhållen nationell stadspolitik – önskedröm eller möjlighet?</i>	
5. <i>Designing Fair Cities: Securing urban equity, social inclusion, cultural diversity and urban commons</i>	
6. <i>Riksantikvarieämbetets medverkan i World Urban Forum 6 – The Urban Future</i>	

Sammanfattning

Sedan 2009 har Boverket, Riksantikvarieämbetet, Formas och Arkitekturmuseet arbetat med två regeringsuppdrag för att främja hållbar stadsutveckling. Syftet med uppdragen har varit att medverka till en ökad samverkan inom politikområden med ansvar för stadsplanering, boendefrågor, arkitektur och kulturmiljö. Sociala och kulturella aspekter samt arkitekturens roll har särskilt lyfts fram. Rapporteringen i mars 2011 omfattade bland annat en långsiktig plan för myndigheternas samverkan och en analys av forskningsbehoven inom fältet.

Sedan mars 2011 har följande aktiviteter genomförts: konferensen *Hållbar stadsutveckling – den kulturella dimensionen*, olika internationella arrangemang, ett seminarium och två fördjupningsstudier om stadspolitik samt lanseringen av webbportalen hallbarstad.se. Aktiviteter som kommer att genomföras under 2013 är: forskarantologin *Det förflutna i framtidens stad – en bok om kulturarv, konsumtion och hållbar stadsutveckling*, seminarieserien *Stärkt lokalsamhälle – bästa medicinen mot krympande städer*, ett uppföljande dialogseminarium om stadspolitik samt ett nordiskt möte om arkitekturpolitik.

Med erfarenheter från de båda regeringsuppdragen vill myndigheterna fortsätta använda styrkan av varandras olika roller för att bidra till en mer sammanhållen syn på stadsutveckling. Den långsiktiga planen och de utmaningar som myndigheterna tidigare har lyft utgör en grund för samverkan. Den närmaste treårsperioden presenteras förslag på aktiviteter inom sakområdena: urban utveckling och social inkludering, fysisk planering och stadsbyggnad, arkitektur, internationell samverkan samt forskning. Aktiviteter prioriteras där det finns tydliga mervärden av fortsatt samverkan. Myndigheterna planerar därför att ha regelbundna avstämningar.

Om arbetet med uppdraget

Förbättrad myndighetssamverkan

På grund av den globala urbaniseringen har frågan om hållbar stadsutveckling blivit allt mer framträdande. Många komplexa frågeställningar måste hanteras samtidigt och det handlar såväl om att skapa nya miljöer som att förvalta och utveckla det redan byggda. Behovet av att arbeta över sektorsgränser lyfts därför ofta.

I propositionen *Tid för kultur* (2009/2010:3) beskrivs hur nya samarbeten ska stärka kulturpolitiken samt öka dess möjligheter till deltagande och genomslag i olika samhällsprocesser. En av propositionens grundtankar är att samspelet mellan kulturpolitikens och andra samhällsområdens ansvar görs till en huvudstrategi. Områden som där nämns är utbildning, näringsliv, regional tillväxt, hälsa, miljö och integration.

Som ett led i strävanden att knyta samman olika politikområden fick Boverket, Riksantikvarieämbetet, Formas och Arkitekturmuseet hösten 2009 ett regeringsuppdrag om samverkan kring hållbar stadsutveckling (Ku2009/1620/KV).¹ Syftet med uppdraget var att medverka till en ökad samverkan inom politikområden med ansvar för stadsplanering, boendefrågor, arkitektur och kulturmiljö. Sociala och kulturella aspekter samt arkitekturens roll skulle särskilt lyftas fram. Slutrapporteringen våren 2011 omfattade bland annat en långsiktig plan för samverkan, en analys av forskningsbehoven samt en redogörelse av de aktiviteter som genomförts i Sverige och internationellt. Efter slutredovisningen arrangerade uppdragsmyndigheterna ett välbesökt seminarium i Göteborg under temat *Hållbar stadsutveckling – den kulturella dimensionen*.

Uppdragsmyndigheterna fick 2012 ett förnyat uppdrag att, med utgångspunkt i den långsiktiga planen, redovisa och kommentera det fortsatta samarbetet för att främja en hållbar stadsutveckling. Slutrapporteringen lämnas till Socialdepartementet senast 31 mars 2013.

¹ Ett närliggande uppdrag gavs till Statens konstråd, Riksantikvarieämbetet, Boverket och Arkitekturmuseet gällande samverkan om gestaltning av offentliga miljöer, se respektive myndighets regleringsbrev för 2010.

Kopplingar till Delegationen för hållbara städer

Uppdragsmyndigheternas samverkan har delvis sammanfallit med Delegationen för hållbara städers verksamhetsperiod.² Delegationen tillsattes av regeringen mot bakgrund av klimathotet, den snabba globala urbaniseringen och av insikten om att det är i städerna som många lösningar på klimatfrågan finns. Även om delegationens huvudfokus har varit klimatfrågan finns det starka kopplingar till uppdragsmyndigheternas gemensamma arbete. De fyra myndigheterna har därför på olika sätt samarbetat med delegationen, bland annat genom att ingå i olika nätverk. De utmaningar delegationen uttrycker i sin slutrapport *Ställ om nu! Slutsatser av regeringsuppdrag september 2008 - december 2012* har stora likheter med de utmaningar uppdragsmyndigheterna lyfte fram i rapporteringen av det första regeringsuppdraget 2011.

Regeringsuppdragets betydelse för myndigheterna

För Boverket innebär de båda regeringsuppdragen en förstärkning av arbetet med sociala och kulturella aspekter. De kompletterar annat aktuellt arbete exempelvis urbant utvecklingsarbete, trygghet och jämställdhet i den fysiska miljön, barns och ungas delaktighet, planering som stimulerar till fysisk aktivitet samt arbete kopplat till projekt som beviljats medel från Delegationen för hållbara städer. Regeringsuppdragen ansluter även till Boverkets myndighetsinstruktion kring samhällsplanering, att verka för god arkitektur samt till ansvaret för miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö. Boverket har pekat ut hållbara städer som ett prioriterat målområde för sin verksamhet 2013.

Regeringsuppdragen stödjer andra för Riksantikvarieämbetet aktuella regeringsuppdrag, exempelvis samverkan om gestaltning av offentliga miljöer och Umeå Europas kulturhuvudstad 2014. Genom Riksantikvarieämbetets arbete inom hållbar stadsutveckling ökar kunskapen och insikten om betydelsen av kulturarv för människors livsmiljöer. Myndighetssamverkan inom uppdragen har inneburit möjligheter att se hur skilda perspektiv, såväl kompletterande som motstående, kan berika och utveckla frågor om kulturarvs betydelse för hållbar stadsutveckling.

Samarbetet har gett Formas inspel om såväl kunskapsbehov som sätt att förmedla ny kunskap. Det har bidragit till ett tydligare fokus på och vidareutveckling av sociala och kulturella aspekter som nödvändiga dimensioner av forskningen om hållbar stadsutveckling. Bland annat har forskningsöversikten som togs fram inom det föregående regeringsuppdraget bidragit till detta. För att främja forskningsområdet ser Formas ett behov av en helhetssyn på stadsutveckling, liksom ett behov av att samverkan sker med många olika aktörer.

Uppdragen har gett Arkitekturmuseet större kraft att genomföra sin kärnuppgift: att öka kunskap om och intresse för arkitekturens och formens roll i samhällsutvecklingen. Så även att ge museet bredd och styrka att genomföra målsättningen att lyfta de sociala och kulturella dimensionerna i hållbar stadsutveckling. Museets roll att vara en brygga mellan professioner, offentlig sektor, forskning och allmänhet har medfört att även lekmannens perspektiv har kunnat föras fram i ett myndighetssamman-

² September 2008 – december 2012.

hang. För Arkitekturmuseets egen forskningsplattform har uppdragen medfört en välkommen ram att ytterligare förhålla sig till.

Gemensamt för alla fyra myndigheter är att samarbetet har inneburit större kontaktytor med andra myndigheter och organisationer. Det har också medfört fler arenor och kanaler för att nå ut till skilda målgrupper.

Organisation av arbetet

I det första regeringsuppdraget fick myndigheterna ansvar för olika delområden, men ingen fick det sammanhållande ansvaret. Boverket har haft det organisatoriska ansvaret för att hålla samman det andra regeringsuppdraget, som här slutrapporteras. Uppdragsmyndigheterna har strävat efter ett flexibelt och pragmatiskt synsätt för såväl samordning som planering och genomförande av aktiviteter. Målsättningen har varit att uppnå ett så effektivt arbetssätt som möjligt, med fokus på att hitta såväl aktiviteter under året som långsiktiga och kreativa framtida samverkansformer. Uppdragsmyndigheterna anser att valt arbetsupplägg har fallit väl ut.

En arbetsgrupp bestående av en eller två personer från varje myndighet har hållit samman arbetet. För att planera och genomföra enskilda aktiviteter har också andra personer inom myndigheterna kopplats in. En representant från Delegationen för hållbara städers kansli har adjungerats till arbetsgruppen. Det har inte funnits någon myndighetsgemensam styrgrupp, men avstämningsmöten på chefsnivå har hållits vid två tillfällen. Pågående aktiviteter har kontinuerligt förankrats inom respektive myndighet.

Arbetsgruppen har hållit kortare möten ungefär varannan månad, ofta via videolänk. Mellan mötena har det periodvis varit täta kontakter via e-post och telefon. Hösten 2012 genomfördes ett heldagsmöte i Stockholm. Boverket har varit sammankallande och fört minnesanteckningar, men ordförandeskapet vid mötena har varit rullande. Ansvaret för att planera och genomföra respektive aktivitet har fördelats mellan myndigheterna. En redaktion med personer från Boverket och Riksantikvarieämbetet har hållit samman arbetet med denna slutrapportering.

Genomförda och pågående aktiviteter

Fördjupade kunskaper om kulturell och social hållbarhet

Uppdragsmyndigheterna använder styrkan av varandras olika roller för att utveckla kunskaper om kulturella och sociala hållbarhetsaspekter. Utifrån gjorda erfarenheter, och med avstamp i den långsiktiga planen som ingick i slutrapporteringen 2011, har ett antal aktiviteter genomförts. Uppdragsmyndigheterna har arbetat utåtriktat med konferenser och andra kommunikationsinsatser, både nationellt och internationellt, samt samverkat med forskare. De aktiviteter som genomförts presenteras här i kronologisk ordning. Därefter följer tre aktiviteter som påbörjats inom det här rapporterade regeringsuppdraget och vilka kommer att slutföras 2013-2014.

Genomförda aktiviteter

Konferensen Hållbar stadsutveckling – den kulturella dimensionen

Uppdragsmyndigheterna, i samarbete med Delegationen för hållbara städer, Västra Götalandsregionen och Mångkulturellt centrum i Botkyrka, anordnade hösten 2011 ett heldagsseminarium i Göteborg om den kulturella dimensionen i hållbar stadsutveckling. Syftet var att genom föreläsningar, praktiska exempel och diskussioner ge exempel på hur man kan arbeta med kultur och kulturarv för att bidra till en hållbar stadsutveckling. Konferensen lyfte frågor som: Vad kan den kulturella dimensionen vara? Varför, och på vilket sätt, är den viktig för en hållbar stadsutveckling? Hur kopplar den mot ekologi, ekonomi och den sociala dimensionen? Hur kan den integreras i det dagliga arbetet med stadsutveckling?

På seminariet var såväl ideella initiativ som kommunala stadsutvecklingsprojekt, från storstad till mindre tätort, representerade. Seminariet samlade 110 deltagare, både yrkesverksamma inom fältet och från civilsamhället. Se bilaga 1.

En tvärsektoriell stadspolitik, del 1 och 2

I uppdragsmyndigheternas slutrapportering i mars 2011 påtalades bland annat behovet av en tvärsektoriell stadspolitik som utgår från människan och hennes behov. Som ett led i att driva frågan vidare arrangerades våren 2012 ett samtal med ett 50-tal inbjudna deltagare. Tre övergripande frågeställningar diskuterades: Vad är stadspolitik? Hur kan en förverkligad nationell stadspolitik se ut? Hur gör vi för att få en aktiv och hållbar nationell stadspolitik? Samtalet berörde bland annat mötet mellan kommunalt självstyre och nationell stadspolitik, vilken sorts stad som behöver en stadspolitik och vilka problem stadspolitiken kan lösa. Se bilaga 2.

Med utgångspunkt i diskussionerna på seminariet har två fördjupningsstudier beställts. Det första uppdraget sätter in stadspolitiken i ett bredare stads- och urbanpolitiskt sammanhang med förankring i aktuell samhällsvetenskaplig forskning. Centrala frågeställningar är bland annat: Vilka problem har ansetts påkalla en nationell stadspolitik och varför? Vilka redan etablerade politikområden berörs? Vilka är de politiska förutsättningarna? Kan en nationell politik för stadsutveckling organiseras som stärker de regionala och lokala nivåerna och i så fall hur? Det andra uppdraget belyser vilka aktörer som driver frågan om stadspolitik, vilka argument som framförs och vad stadspolitik innebär för stadsutveckling på regional och kommunal nivå. Ett resonemang kring sociala och kulturella hållbarhetsaspekter förs också: vad ingår i begreppen och hur kan dessa tydliggöras i kommuners och regioners arbete? Se bilagorna 3 och 4.

Webbportalen hållbarstad.se

Med avstamp i då aktuellt regeringsuppdrag sökte och erhöll Arkitekturmuseet 2010 medel från Delegationen för hållbara städer för att bygga upp en webbportal.³ Övriga uppdragsmyndigheter har under uppbyggnadsfasen utgjort referensgrupp samt fortlöpande bidragit med material till portalen. Hållbarstad.se är ett verktyg för alla som söker kunskaps- och erfarenhetsutbyte. Portalen, som innehåller en samling exempel på hur ett mer hållbart samhälle kan skapas, bygger på samarbete med exempelvis myndigheter, kommuner, ideella organisationer och enskilda aktörer.

Genom att skapa en gemensam plats där goda exempel, diskussioner och idéer samlas vill webbportalen medverka till att göra hållbarhetsfrågor förståeliga och intressanta för alla, men också till att inspirera, engagera och sammanlänka människor, myndigheter och organisationer. Målet är att skapa en plattform där viktiga projekt, goda exempel och angelägna forskningsresultat når ut till en större målgrupp. I symbios med en fysisk mötesplats - Arkitekturmuseet i stort - vill webbportalen ge förutsättningarna för nya möten över disciplingränserna. Webbportalen lanserades sommaren 2012. Uppdragsmyndigheterna har därefter kontinuerligt bistått med material.

³ Även Naturvårdverket har bistått med medel.

World Urban Forum 6, Neapel

World Urban Forum (WUF) anordnas vartannat år av FNs program för boende- och stadsutvecklingsfrågor, UN Habitat. I september 2012 samlades drygt 7 000 deltagare (däribland politiker, praktiker, forskare samt representanter för gräsrotsrörelser) i Neapel på WUF 6 under temat *The Urban Future*. Från Sverige deltog ett 70-tal personer. Temat för den svenska montern var *Choices and Consequences – Joining forces for diverse, just and green cities*. Genom uppdragsmyndigheternas olika aktiviteter lyftes centrala frågeställningar för regeringsuppdraget i ett internationellt sammanhang. Se bilagorna 5 och 6.

Boverkets och Mistra Urban Futures gemensamma networking event *Designing Fair Cities* knöt direkt an till arbetet med regeringsuppdraget och utgick från följande frågor: Hur kan arkitektur och stadsplanering minska den urbana orättvisan och öka den sociala inkluderingen? Vilka strategier och designprocesser kan stärka den kulturella mångfalden och förbättra människornas vardagsliv? Hur kan människors delaktighet i städernas utveckling öka? Forskare, praktiker och myndighetsföreträdare från Kina, Kenya, Sydafrika och Sverige var inbjudna nyckelföreläsare. En tillhörande workshop i den svenska montern kring verktyget Social konsekvensanalys hölls också.⁴ Boverket deltog även i Socialdepartementets side event *Empowering Youth in Urban Planning*. Civil- och bostadsminister Stefan Attefall betonade där vikten av barns och ungas delaktighet i samhällsplaneringen. Boverket beskrev sedan hur de tillsammans med Trafikverket, Statens Folkhälsoinstitut och sex kommuner har arbetat med frågan.

Formas networking event *Green Public Spaces for Liveable and Sustainable Cities* handlade om hur stadens grönska kan planeras, utformas och förvaltas. Eventet anordnades tillsammans med EU-projektet Urban Nexus och Mistra Urban Futures. Publiken fick en försmak av resultat och rekommendationer från rapporten *Cities and Biodiversity Outlook* samt fick ta del av erfarenheter från forskare och praktiker från Kapstaden, Vancouver och Stockholm.

Syftet med det övergripande temat för Riksantikvarieämbetets engagemang, *Future Memory – Choices and Consequences*, var att uppmärksamma relationen mellan dåtid, nutid och framtid. Ett seminarium hölls om hur dagens beteenden och val formar städer samt vilka konsekvenser det får för minnen och uttryck som manifesteras i framtiden. På samma tema genomfördes tre interaktiva aktiviteter i den svenska montern. Riksantikvarien deltog i paneldebatten *Equity and Prosperity in Cities*.

International Federation for Housing and Planning, Göteborg

International Federation for Housing and Planning (IFHP) är ett nätverk och forum för kunskaps- och erfarenhetsutbyte avseende främst hållbar stadsutveckling. 2012 års konferens var uppdelad i tre teman: om vilken kunskap som krävs för att kunna hantera det osäkra och komplicerade, om politiska visioner och ambitioner för att möta framtida utmaningar samt om verktyg för att hantera kommande scenarier. Inom temat *Rum*

⁴ Göteborgs stad, Stadsbyggnadskontoret: *SKA Social konsekvensanalys - människor i fokus 1.0*.

för ung kultur arrangerade Boverket och Arkitekturmuseet seminariet *Fråga om det dolda*. Det fokuserade på erfarenheter av att arbeta med barn och unga samt presenterade konkreta arbetsmetoder om hur frågor kan ställas om arkitektur och stad på ett sätt som inte ger givna svar.

Pågående aktiviteter

En tvärsektoriell stadspolitik, del 3

Uppdragsmyndigheterna har, i likhet med bland andra Delegationen för hållbara städer, Sveriges Kommuner och Landsting samt samverkansprojektet Den Goda Staden lyft behovet av en tvärsektoriell stadspolitik.⁵ Utifrån diskussionerna på genomfört seminarium om stadspolitik 2012 beställdes två fördjupningsstudier. I dessa ges förslag hur en nationell stadspolitik kan organiseras i syfte att stödja kommuner och regioner. Svårigheter som lyfts är exempelvis statens förändrade roll, politikens fragmentering och samförståndsandan kring begreppet hållbarhet. Gränssnittet mellan urban utvecklingspolitik, arkitekturpolitik och stadspolitik diskuteras i studierna, liksom betydelsen av att sociala och kulturella aspekter tydliggörs. Efterfrågan av en stadspolitik tolkas som behovet av ett proaktivt och strategiskt förhållningssätt. Att stadspolitiken inte enbart blir en retorisk lösning på kritiken mot stuprör, utan en tydlig arena för samverkan, nämns också. Ett nytt dialogseminarium kommer hösten 2013 att hållas med fördjupningsstudierna om stadspolitik som grund.

Forskarantologin Det förflutna i framtidens stad - En bok om kulturarv, konsumtion och hållbar stadsutveckling

I slutrapporteringen mars 2011 poängterades att kulturvetenskapliga perspektiv, inbegripet kulturarvsprocesser, till stor del saknas inom svensk hållbarhetsforskning. I vad som brukar betecknas konsumtionssamhället, dit stora delar av världen numera kan räknas, sker ökad konsumtion och tillväxt ofta genom ett överutnyttjande av globala, regionala och lokala resurser.

Våren 2012 bjöd uppdragsmyndigheterna forskare från olika discipliner till en workshop för att diskutera frågor om kulturarv, konsumtion och hållbar stadsutveckling. Utifrån denna diskussion påbörjades ett gemensamt arbete med en populärvetenskaplig antologi, där nu totalt tolv forskare bidrar med varsin artikel. Antologin vill belysa hur olika aspekter av kulturarv samverkar med skilda aktörers beteenden, åtgärder och konsumtionsmönster - både på kort och på lång sikt. I antologin ställs frågor kring omställningen mot hållbar utveckling och framtida samhällsbyggande. Kunskap om konsumtionsmönster i ett historiskt perspektiv är här ett viktigt underlag.

Antologin är tänkt att synliggöra betydelsen av historiska och humanistiska perspektiv i hållbart stadsbyggande samt inspirera och vara praktiskt användbar för politiker och samhällsplanerare. Antologin färdigställs under 2013 och med denna som utgångspunkt planeras ett seminarium

⁵ Delegationen för hållbara städer: *Femton hinder för hållbar stadsutveckling* (2012), Sveriges Kommuner och Landsting: *Hållbar stadsutveckling: positionspapper* (2010), Trafikverket, Boverket, Sveriges Kommuner och Landsting samt Jönköping, Uppsala och Norrköpings kommuner: *Så får vi Den Goda Staden, slutrapport* (2010).

med syftet att bidra till samhällsdebatten om hållbara konsumtionsmönster.

Seminarieserien Stärkt lokalsamhälle – bästa medicinen mot krympande städer

I ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart samhälle finns förväntningen att samhällsplaneringen ska skapa en långsiktigt robust stadsutveckling som även möjliggör ett demokratiskt inflytande. Detta gäller även mindre kommuner utanför de tre storstadsregionerna. Syftet med seminarieserien är att låta forskare från olika discipliner, tillsammans med praktiker, dela med sig av resultat och erfarenheter av att arbeta framtidsinriktat med att stärka krympande orter. Även internationella utblickar ingår.

De tre seminarierna genomförs i små/medelstora kommuner spridda över landet. Frågor som lyfts är: Kan kulturen vara det kitt som håller samman lokalsamhället och stärker människorna att satsa på en framtid där? Hur möjliggörs en regional utveckling som stärker lokalsamhället idag samt tillgodoser att kommande generationer får en försörjning och samtidigt en god livsmiljö? Vilka åtgärder och strategier fungerar i olika situationer? Seminarieserien är avsedd att under 2013 genomföras i samarbete med berörda kommuner och regioner samt Sveriges Kommuner och Landsting.

Förslag på fortsatt myndighetssamverkan

Grund för fortsatt arbete

Boverket, Riksantikvarieämbetet, Formas och Arkitekturmuseet formulerade en vision, tio grundläggande utmaningar samt en långsiktig plan för samverkan inom ramen för regeringsuppdraget 2009-2011 (Ku2009/1620/KV). De ställningstaganden som gjordes där har även fortsättningsvis varit vägledande för arbetet. Visionen löd: *På sikt vill myndigheterna bidra till en stadspolitik som genom god arkitektur, hållbart stadsbyggande, humanistiska perspektiv och med kulturarvet som resurs bidrar till alla människors rätt till goda och hållbara livsmiljöer. Uppdragsmyndigheterna förutsätter för detta en stark forskningsbas.*

Visionen speglar att ett möjlighetstänkande för att främja kulturella och sociala aspekter varit centralt i arbetet med båda regeringsuppdrag. Synsättet går också att relatera till UN-Habitats aktuella användning av begreppet 'prosperity thinking' för att utveckla städers kvaliteter.⁶ UN-Habitat uttrycker att frågor om livskvalitet, miljömässig hållbarhet, social inkludering, infrastruktur och produktivitet behöver brytas mot varandra för att hindra att en kortsiktig syn på ekonomisk tillväxt blir styrande.⁷

Uppdragsmyndigheterna menar också att kulturella aspekter berör alla dessa frågor och att städers utveckling hör samman med varje plats egna förutsättningar och vardagsliv. Ambitionerna som uttrycks i propositionen *Tid för kultur* (2009/2010:3) för att stärka kulturpolitiken och dess samspel med andra politikområden ligger i linje med detta. Uppdragsmyndigheterna menar vidare att samverkan på central nivå för att lyfta kunskaper om kulturella och sociala perspektiv på stadsutveckling bör

⁶ I *State of the World's Cities 2012/2013: Prosperity of Cities*, UN-Habitat (2012) utvecklas detta tänkesätt tillsammans med tillämpningen av ett 'city prosperity index' som gör att städers individuella kvaliteter kan mätas och jämföras. Olofsdotter-Jönsson B "Nytt index ska skapa hållbara städer". *Sustainability Journal*, Formas, December 2012

⁷ Detta betonas också på EU-nivå, till exempel i *Promoting Urban Sustainable Development in Europe: Achievements and Opportunities*. European Commission, Directorate-General for Regional Policy (2009).

fortsätta. Samverkan bör drivas med kontinuitet och kreativitet kring aktuella frågor och gärna tillsammans med andra aktörer.

I slutrapporten 2011 framhölls tio utmaningar inom det stadspolitiska fältet. Uppdragsmyndigheterna ser även fortsättningsvis utmaningarna som en grund för det gemensamma arbetet. I utmaningarna framhålls värdet av att:

- öka den demokratiska grunden för stadsutvecklingen
- överbrygga sektorstänkandet i planeringen
- utgå från staden som ett sammansatt landskap
- beakta arkitekturens samlande och innovativa roll
- se kulturarvet som en urban framtidsresurs
- främja den gröna stadens utveckling
- se stad och landsbygd tillsammans
- utveckla Sverige som föregångsland
- begränsa städernas klimatpåverkan
- stadsforskning måste omfatta hela staden.

I den långsiktiga planen för samverkan lyftes sex sakområden fram: urban utveckling och social inkludering, fysisk planering och stadsbyggnad, arkitektur, miljömålsarbete, internationell samverkan och forskning. Uppdragsmyndigheterna prioriterar aktiviteter inom de sakområden där det finns tydliga mervärden av fortsatt samverkan.

Framtida aktiviteter

Organisation av arbetet

För att behålla kontinuiteten i samarbetet ska uppdragsmyndigheterna ses två gånger per år de närmaste tre åren, med Boverket som sammankallande. Däremellan hålls arbetsmöten efter behov. Målsättningen är att alla myndigheter ska ha möjlighet att bidra till samtliga aktiviteter. En del arbete kommer att ske i samverkan med fler aktörer än uppdragsmyndigheterna. Några av förslagen är ännu på idéstadiet och nya kan tillkomma. Ekonomiska och personella resurser bestäms av respektive myndighet i samband med den årliga verksamhetsplaneringen. Vissa av de föreslagna aktiviteterna kan göras inom myndigheternas ordinarie anslag, andra kan behöva tillföras extra medel.

Förslag till aktiviteter

Urban utveckling och social inkludering

I internationella undersökningar av upplevd livskvalitet står sig de svenska städerna väl när det till exempel gäller fungerande transportinfrastruktur, trygghet, grönområden och luftkvalitet. Sämre värden redovisas dock när det gäller urban rättvisa och integration.⁸ Stadens offentliga rum

⁸ *State of the World's Cities 2012/2013: Prosperity of Cities*, UN-Habitat (2012) visar höga siffror för Stockholm, men med en nedgång för "equity index" samt *Survey on perceptions of quality of life in 75 European cities*, European Union, Regional Policy (2010).

fyller särskilt viktiga demokratiska och sociala funktioner. Intentionen är därför att:

- Genomföra aktiviteter som uppmärksammar offentliga platsers vardagsliv, historia och arkitektur. Syftet är att lyfta fram hur olika mötesplatser kan planeras, utformas och vitaliseras.

Sammanställande: Riksantikvarieämbetet

År för genomförande: 2014-2015

Fysisk planering och stadsbyggnad

Arbetet för kulturell och social hållbarhet behöver kompletteras med åtgärder som spridning av goda exempel och utveckling av verktyg om stadsbyggnad och fysisk planering. Uppdragsmyndigheterna ser en rad aktiviteter där samverkan kan utvecklas:

- Systemet med riksintressen enligt plan- och bygglagen och miljöbalken handlar om avvägningar av olika intressen och samspelet mellan lokal, regional och nationell nivå. Frågan har politisk aktualitet och uppdragsmyndigheterna följer utvecklingen. Uppdragsmyndigheterna har intentionen att särskilt fokusera på hanteringen av kulturella och sociala värden inom riksintressesystemet.

Sammanställande: Boverket

År för genomförande: Start 2014 och sen löpande

- Boverket har i uppdrag att följa, dokumentera och stödja projekt som beviljats medel från Delegationen för hållbara städer. Uppdragsmyndigheterna har ambitionen att berika detta arbete genom att särskilt lyfta fram kulturella och sociala aspekter, i syfte att sprida gjorda erfarenheter.

Sammanställande: Boverket

År för genomförande: 2013-2017

- Europeiska landskapskonventionen (ELC) har 2011 införts i Sverige. ELC är en utgångspunkt för uppdragsmyndigheternas arbete med att utveckla och sprida kunskap kring metoder för planering, medborgarborddialog och analyser av urbana landskap. Åtta myndigheter, däribland Riksantikvarieämbetet och Boverket, arbetar med att samordna genomförandet och tillämpningen av konventionen. Inom ramen för myndighetssamarbetet kring ELC genomförs hösten 2013 en nationell konferens, Landskapsforum. Uppdragsmyndigheterna ges här tillfälle att samverka med ELC-myndigheterna för att kommunicera frågor om stadsutveckling.

Sammanställande: Riksantikvarieämbetet

År för genomförande: Start 2013 och sen löpande

Arkitektur

Det arkitekturpolitiska programmet *Framtidsformer* antogs av riksdagen 1998. En debatt har förts om dess rådande status.⁹ I Norge och Danmark har frågan politisk aktualitet. Boverket bjöd 2011 in företrädare för Norge, Finland och Danmark till Arkitekturmässan i Göteborg på temat

⁹ Till exempel har Sveriges Arkitekter under en längre period uppmärksammat behovet av att aktualisera arkitekturpolitiken.

*Arkitekturpolitik i Norden.*¹⁰ År 2012 hölls ett arkitekturpolitiskt seminarium i Oslo där Boverket och Arkitekturmuseet deltog.¹¹ Formas genomförde 2010 en utlysning om att stärka svensk arkitekturforskning och gav stöd till två starka forskarmiljöer och en nationell forskarutbildning.¹² Med anledning av detta och mot bakgrund av Boverkets och Arkitekturmuseets uppdrag om arkitektur, har uppdragsmyndigheterna ambitionen att:

- Fortsätta följa och utveckla det arkitekturpolitiska arbetet i Sverige och internationellt, bland annat genom ett nordiskt rundabordssamtal i Stockholm den 15/11 2013.
Sammanställande: Arkitekturmuseet
År för genomförande: Start 2013 och sen löpande
- Utveckla frågor om arkitektur inom ramen för plan- och bygglagstiftningen inklusive tillämpningen i den kommunala och regionala planeringen.
Sammanställande: Boverket
År för genomförande: Start 2014 och sen löpande
- Fortsatt verka för att arkitekturforskningen stärks och att dess resultat kommer till nytta i samhället.
Sammanställande: Formas
År för genomförande: Löpande

Internationell samverkan

Internationell samverkan kan öka möjligheterna att arbeta strategiskt för att påverka policys och program samt ge ökad kraft till gemensamma budskap. Uppdragsmyndigheterna har därför ambitionen att:

- Samarbeta kring aktiviteter på WUF7 utifrån gjorda erfarenheter från WUF5, WUF6 och World Expo 2010.
Sammanställande: Boverket
År för genomförandet: 2013-2014

Forskning

Inom ramen för uppdragsmyndigheternas första regeringsuppdrag togs *Hållbar stadsutveckling - forskningsöversikt* fram. Där framhålls behovet av att anlägga en helhetssyn på hållbar stadsutveckling liksom behovet av såväl disciplinövergripande forskning som fördjupning inom en-disciplinär forskning. Betydelsen av forskningsprojekt som involverar både teoretiker och praktiker betonas. Kunskapen om sambanden mellan människa och byggd miljö bedöms som bristfällig. I propositionen om forskning och innovation (2012/13:30) har Formas tilldelats särskilda medel för samhällsbyggnadsområdet. Ett förberedelsearbete pågår i samverkan med berörda aktörer - såväl forskningsutförare, finansierare som problem-

¹⁰ Estlander, L. Dahlin, Å. "Hållbar arkitektur med nordiska förtecken". *Planera Bygga Bo* 2011:2.

¹¹ <http://www.norskform.no/Temaer/Nyheter/Nytt-fra-Norsk-Form/Vellykkede-symposier-om-arkitekturpolitikk/>

¹² <http://miljoforskning.formas.se/sv/Nummer/Oktober-2011/Innehall/Temaartiklar/Arkitekturforskningen-vad-rar-morgonluft/>

ägare - om forskningsbehov på kort och lång sikt. Uppdragsmyndigheterna har ambitionen att samverka kring Formas uppdrag inom samhällsbyggnadsområdet kring två aktiviteter:

- Analys och prioriteringar av kunskapsbehov, samhällsrelevans och samhällsnytta.

Sammanställande: Formas

År för genomförandet: Löpande

- Förmedling av kunskap till samhällets olika aktörer.

Sammanställande: Formas

År för genomförandet: Löpande

Bilagor

- 1. Hållbar stadsutveckling - den kulturella dimensionen. Samtal, texter och bilder från ett seminarium i Göteborg 2011**
- 2. Samtal om stadspolitik**
- 3. Stadspolitik för miljömässigt, socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbar utveckling**
- 4. På väg mot en sammanhållen nationell stadspolitik – önskedröm eller möjlighet?**
- 5. Designing Fair Cities: Securing urban equity, social inclusion, cultural diversity and urban commons**
- 6. Riksantikvarieämbetets medverkan i World Urban Forum 6 – The Urban Future**

Box 534, 371 23 Karlskrona
Besök Karlskrona: Drottninggatan 18
Besök Stockholm: Norrlandsgatan 11
Telefon: 0455-35 30 00
Webbplats: www.boverket.se

Arkitekturmuseet

Forskningsrådet
Formas